הפיקוח על הבנקים

באזל II

ירושלים, ח׳ בחשוון תשס״ט

6 בנובמבר 2008

באזל28

IRBTeam095

לכבוד התאגידים הבנקאיים - לידי המנהל הכללי

הנדון: **<u>טיוטה שישית להתייעצות בנושא באזל II, הנדבך הראשון - גישת הדירוגים הפנימיים לסיכוני אשראי (IRB)</u>**

בהמשך לטיוטות הקודמות שפורסמו, בטיוטה זו מפורטות העמדות המקדמיות של הפיקוח על הבנקים בשלושה נושאים:

1. יישום גישת הדירוגים הפנימיים לסיכוני אשראי על חשיפות קמעונאיות;
2. Low Default Portfolios (LDPs);
3. הנדבך הראשון - סוגיות משפטיות.

עמדות מקדמיות אלה מובאות להערות התאגידים הבנקאיים ולהתייעצות עמם.

עמדתנו גובשה תוך בחינת הסוגיה בהוראת באזל II ובמסמכים נלווים של הועדה, ההתייחסות לנושא ברשויות פיקוח אחרות ברחבי העולם ובחינת ההתאמה להוראות, לחוקים ולנתוני המשק הישראלי.

בכוונתנו לקיים בקרוב פגישת התייעצות עם נציגי התאגידים הבנקאיים לגבי העמדות המוצגות במסמך זה. לאחר דיון עם הבנקים, שבו יידונו הערות הבנקים, בכוונתנו להפיץ נוסח מעודכן של קובץ זה במסגרת ״שאלות ותשובות״.

הינכם מתבקשים לשלוח את הערותיכם לכתובת הדואר האלקטרוני <u>basel2@boi.gov.il</u>, עד ליום 10 בדצמבר 2008.

בכבוד רב,

צוריאל תמם

מנהל פרויקט באזל II

העתק: המפקח על הבנקים

ת״ד 780, ירושלים 91007 טל: 02-6552401 פקס: 02-6669590

תוכן עניינים

	עמוד
יישום גישת הדירוגים הפנימיים לסיכוני אשראי על חשיפות קמעונאיות	3
Low Default Portfolios (LDPs)	9
הנדבך הראשון - סוגיות משפטיות	12

יישום גישת הדירוגים הפנימיים לסיכוני אשראי על חשיפות קמעונאיות

1. **כללי**

בימים אלה נמצאים חלק מהתאגידים הבנקאיים בישראל בעיצומה של היערכות ליישום גישת IRB. כחלק מאותה היערכות מפתחים אותם תאגידים בנקאיים, בשיתוף יועצים חיצוניים ברוב המקרים, מערכות דירוג קמעונאיות. על פי דיווחים שונים שהתקבלו בפיקוח על הבנקים, מוקצים משאבים רבים לעשייה זו. לאור האמור מצאנו לנכון לתת הכוונה לתאגידים הבנקאיים, על מנת שהמאמצים הרבים שמושקעים בנושא ינוצלו באופן מיטבי ויכוונו לתוצרים שיעמדו בקנה אחד עם הדרישות הפיקוחיות. זאת, בפרט לאור הפרקטיקות המקובלות במערכת הבנקאות בישראל, כמפורט להלן.

2. **תיאור הסוגיה**

2.1. סעיפים 401-402 להוראה קובעים תקנים המתייחסים למימדי הדירוג הנדרשים בתכנון מערכת דירוג לחשיפות קמעונאיות, כדי שזו תעמוד בדרישות הסף לגישת ה- IRB. על פי סעיפים אלו, תאגיד בנקאי חייב להקצות כל חשיפה שמתאימה להגדרה של חשיפה קמעונאיות למאגר (pool) מסוים ולאמוד את רכיבי הסיכון (PD, LGD ו- EAD) ברמת המאגר (pool) [ההדגשה אינה במקור]. הקצאת החשיפות למאגרים השונים חייבת לקחת בחשבון הן מאפיינים של סיכון הלווה (כגון: סוג הלווה, נתונים דמוגרפים כמו גיל ותעסוקה) והן מאפיינים של סיכון העסקה (לרבות, סוג המוצר, סוגי הביטחונות, עונתיות, ערבויות ובכירות החוב).

2.2. גם בסעיף 422 להוראה, הקובע תקנים המתייחסים לתפעול מערכת דירוג הסיכונים ובפרט לכיסוי הדירוגים, נכתב כי **חובה** להקצות כל חשיפה בבנקאות הקמעונאית למאגרים (pools) כחלק מתהליך אישור ההלוואה [ההדגשה אינה במקור]. זאת להבדיל מחשיפות לתאגיד, לריבונות ולתאגיד בנקאי שלגביהן נכתב כי החובה היא להקצות דירוג לכל לווה, ולכל ערב מוכר, ולשייך כל חשיפה לדירוג של עסקת אשראי (Facility Rating), כחלק מהליך אישור ההלוואה.

2.3. גישה זו של הקצאת חשיפות למאגרים (pools) כ"מערכת דירוג", לצורך קביעת רכיבי הסיכון במגזר הקמעונאי, שזורה לאורך סעיפים רבים נוספים בהוראה[1] (בעיקר בפרק ח' המתייחס לדרישות הסף).

2.4. מהאמור בסעיף 232, המהווה חלק מהגדרת "חשיפה קמעונאית" ("החשיפה חייבת להיות אחת ממאגר חשיפות גדול, המנוהלות על ידי התאגיד הבנקאי על בסיס מאגר"), ניתן להבין באופן חד משמעי, כי במידה ותאגיד בנקאי אינו מנהל את חשיפותיו באמצעות גישת המאגרים (pools), חשיפותיו אינן חשיפות קמעונאיות על פי באזל II.

---

[1] סעיפים 331, 401, 402, 409, 422, 427, 446, 464 ו- 481.

2.5. למיטב ידיעתנו, ועל סמך ברורים שערכנו לגבי המקובל בחו"ל, לא קיימת בהוראה (ולא בפרשנות של ה- BIS) אפשרות לקיום מערכת תואמת באזל, המדרגת כל לווה קמעונאי בנפרד.

2.6. הגדרת הכשל לחשיפה קמעונאית שונה מהגדרת הכשל לחשיפות אחרות. בחשיפות לתאגידים הגדרת הכשל מתייחסת ללווה, וכתוצאה כשל של חשיפה אחת של לווה מחייבת התייחסות לכל החשיפות של אותו לווה כחשיפות בכשל. לעומת זאת, בחשיפות קמעונאיות הגדרת הכשל מתייחסת לעסקת אשראי (facility), וזאת מהסיבות הבאות:

2.6.1. בנקים מנהלים בדרך כלל סיכון אשראי קמעונאי על בסיס פלחי (segments) חשיפות דומות, ולא על בסיס הקצאת לווים בודדים לקטגוריות דירוג.

2.6.2. תופעה שכיחה שלווים קמעונאיים כושלים בחלק מהתחייבויותיהם, וממשיכים לפרוע הלוואות אחרות כסדרן. לדוגמא, לווה עשוי לפגר בתשלומים שנובעים משימוש בכרטיס אשראי ולפרוע את המשכנתא כסדרה.

3. **האופן בו יש לחשב את משקל הסיכון לחשיפה קמעונאית**

תהליך חישוב משקל הסיכון לחשיפות קמעונאיות כולל חמישה שלבים, כמפורט. תהליך זה חייב להתבצע באופן עקבי, ולעמוד במבחן השימוש (use test).

3.1. חלוקת החשיפות הקמעונאיות לשלוש קבוצות המשנה: (1) QRRE, (2) הלוואות במשכון דירת מגורים ו- (3) חשיפות קמעונאיות אחרות.

3.2. בתוך כל קבוצת משנה, קיבוץ של חשיפות למאגרים בעלי מאפייני סיכון הומוגניים.

3.2.1. חשיפות בכשל יקובצו בנפרד.

3.2.2. מאפייני סיכון מינימאליים, שעל פיהם יבוצע הקיבוץ:

- מאפייני סיכון של הלווה;
- מאפייני סיכון של העסקה, כולל אופי מוצר האשראי וביטחונות;
- התייחסות לביטחונות צולבים (cross-collateral provisions);
- אינדיקציות שליליות מהתנהלות הלווה בעבר (חמורות פחות מאלו שהיו מביאות את החשיפה לכשל, למשל פיגורים לתקופות קצרות מ- 90 יום).

3.3. ייחוס אומדנים של רכיבי הסיכון, לכל מאגר. ייתכנו אומדנים זהים למאגרים שונים. על הייחוס להתבסס על נתונים של לפחות חמש שנים.

3.3.1. ייחוס אומדנים של PD לכל מאגר. סעיפים 464-467 להוראה קובעים דרישות ספציפיות לאמידת ההסתברות לכשל (PD) לחשיפות קמעונאיות.

3.3.1.1. יש להתבסס על נתונים אמפיריים, שנאספו גם בתקופת שפל כלכלי.

3.3.1.2. האמידה חייבת להתייחס לסוגית העונתיות (seasoning).

3.3.1.3. האומדן כפוף לסף מינימאלי של 0.03%. חשוב להבהיר שהערך המינימאלי רלוונטי לצורך נוסחת ריתוק ההון, ובנק רשאי וצריך להשתמש באומדנים המדויקים של רכיב הסיכון לצרכים פנימיים, כגון תמחור האשראי.

3.3.2. ייחוס אומדנים של LGD לכל מאגר. האומדן חייב להיות שמרני. סעיפים 468-471 ו- 473 להוראה קובעים דרישות ייחודיות לאומדנים עצמיים של LGD לחשיפות קמעונאיות.

3.3.3. ייחוס אומדנים של EAD לכל מאגר. האומדן מחושב כסכום של אומדנים פרטניים של החשיפות המרכיבות את המאגר. סעיפים 474 - 477(i) ו- 479 להוראה קובעים דרישות ייחודיות לאומדנים עצמיים של EAD לחשיפות קמעונאיות.

3.4. חישוב דרישות ההון לכל מאגר, לפי שיבוץ האומדנים בנוסחת ריתוק ההון.

3.5. הכפלת התוצאה ב- 12.5, על מנת לחלץ מדרישת ההון את גובה נכסי הסיכון.

4. **הנחות בבסיס גישת IRB לחשיפות קמעונאיות**

4.1. על פי הסברים של ה- BIS, הטיפול בחשיפות קמעונאיות תחת גישת IRB שונה מהטיפול בחשיפות לתאגידים, לתאגידים בנקאיים ולריבונויות בשני מאפיינים עיקריים:

4.1.1. בניגוד לחשיפות לתאגידים (למעט במקרים מסוימים של "חייבים שנרכשו"), בהן סיכון האשראי מוערך על בסיס פרטני לכל חשיפה (bottom-up), חשיפות קמעונאיות מקובצות למאגרים הומוגניים, וסיכון האשראי הגלום בהן מוערך ברמת הקבוצה (top-down).

4.1.2. לא קיימת גישה בסיסית של דירוגים פנימיים (FIRB) לחשיפות קמעונאיות. כל תאגיד בנקאי, שמיישם את גישת IRB, חייב לאמוד בעצמו את רכיבי הסיכון PD, LGD ו- EAD לכל החשיפות הקמעונאיות שלו.

4.2. פרשנות ה- BIS מציינת כי שיטת העבודה המקובלת בבנקים היא לדרג לווים שהם תאגידים, תאגידים בנקאיים או ריבונויות באופן פרטני, וכן לדרג עסקאות אשראי של אותם לווים. לעומת זאת, עבור חשיפות קמעונאיות, בנקים מעריכים את הסיכון, ומודדים את מאפייני ההפסדים (PD, LGD, EL ו- EAD) ברמת "תיקי משנה" (sub-portfolios), ולא באופן פרטני לכל חשיפה.

4.3. האשראי הקמעונאי מחולק לתיקי משנה, המורכבים מחשיפות בעלות מאפייני סיכון דומים, או מחשיפות, שניסיון העבר מלמד, שהן "מתנהגות" באופן דומה, על בסיס קריטריונים מסוימים.

4.4. תיקי המשנה מחולקים למאגרים, בעלי מאפייני כשל הומוגניים ודמיון באופן אמידת ההסתברות לכשל שלהן בעתיד. במילים אחרות, בנקים נוהגים לנהל חשיפות קמעונאיות על פי גישת מעלה-מטה (top-down).

4.5. לגבי הלוואות קמעונאיות, בניגוד לאשראי עסקי, בנקים נוהגים להסתמך באופן בסיסי על דירוג אשראי (scoring) לצורך אישור האשראי, ניטור ובקרה אחר איכות האשראי, ולצורך ביצוע צעדי גביה. הדירוג עשוי להתבסס על טכניקות סטטיסטיות או אחרות.

5. **דרישות סף לגישת IRB לחשיפות קמעונאיות**

להלן מפורטות דרישות הסף לגישת IRB לחשיפות קמעונאיות, כפי שהן מפורטות בהסבר של ה-BIS:

5.1. מערכת הדירוג של חשיפות קמעונאיות חייבת להיות מוכוונת לשקף (oriented) הן את הסיכון הגלום בלווה והן את הסיכון הגלום בעסקה, וחייבת להתייחס לכל המאפיינים הרלוונטיים של הלווה ושל העסקה.

5.2. בנקים חייבים להקצות למאגר חשיפות כל חשיפה שעומדת בהגדרת חשיפה קמעונאית תחת גישת IRB, ולהוכיח שתהליך ההקצאה:

5.2.1. יוצר אבחנה משמעותית בין החשיפות, בהתאם לרמת הסיכון שלהן;

5.2.2. יוצר קבוצות של חשיפות הומוגניות;

5.2.3. מאפשר אמידה מדויקת ועקבית של רכיבי ההפסד (רכיבי הסיכון), ברמת המאגר.

6. **בעייתיות ביישום הגישה בישראל**

6.1. לטענת נציגים מהמערכת הבנקאית בישראל, שדנו איתנו בנושא, יישום גישת המאגרים בעייתי במצב הנוכחי בישראל:

6.1.1. על פי הטענה, במערכת הבנקאות הקמעונאית (למעט משכנתאות) בישראל, הבנק מנהל "לקוח", ואינו מפריד בין עסקאות אשראי של אותו לקוח, לצורך ניהול הסיכון.

6.1.2. עוד טענו חלק מאותם נציגים, שהטיפול בלקוחות הקמעונאיים מתבצע באופן פרטני, ושגישת המאגרים מתייחסת למצב עסקי שאינו מתקיים בישראל, בו החלטות אשראי מתקבלות על בסיס קריטריונים שנקבעים למאגרי לקוחות, ולא על בסיס אישי.

6.2. האפשרות לדרוש מהתאגידים הבנקאיים ליישם את גישת המאגרים רק לצורך הקצאת ההון, בנפרד מאופן ניהול הסיכונים, נפסלת מטעמי "מבחן השימוש" (ראה פירוט בטיוטה החמישית להתייעצות - מסמך ש-372 / IRBTeam086).

6.3. טענה נוספת שהופנתה אלינו היא, שבמדינות רבות בעולם לא מיושמת "גישת המאגרים".

6.4. במהלך פגישות עם נציגי חלק מהבנקים (כולל הביקורים שעורך הפיקוח לצורך בחינת ההיערכות ליישום באזל II), הוצגו בפנינו תכניות לפיתוח מערכות דירוג קמעונאיות, שהתוצר שלהן יהיה אומדנים ספציפיים של רכיבי הסיכון לכל לווה ולווה. כלומר, מעבר לשאלה של אופן אמידת רכיבי הסיכון PD ו- LGD במשולב, על פי "גישת המאגרים",

קיימת סטייה מדרישות ההוראה, לפיהן רכיבי הסיכון (הנתונים שמוזנים לנוסחת ריתוק ההון) ייגזרו מממוצע (או פרוצדורה מתוחכמת יותר) של נתונים אמפיריים המתייחסים ל"סל סיכון".

7. **החלטות**

7.1. תאגידים בנקאיים בישראל, שיפעלו תחת גישת IRB יעמדו בכל דרישות הסף הקבועות בהוראה. לא תהא החרגה, או הקלה, בהתייחס לדרוג אשראי קמעונאי. בפרט, תהליך ייחוס אומדנים לרכיבי סיכון של חשיפה קמעונאית יורכב משני שלבים:

7.1.1. הקצאת "עסקת אשראי" למאגר, על בסיס מאפייני לווה ומאפייני עסקה;

7.1.2. ייחוס האומדנים של אותו מאגר ל"עסקת האשראי" הרלוונטית.

7.2. הגדרת "עסקת אשראי", לעניין מערכות הדירוג הקמעונאיות, יכולה לכלול את כל החשיפות של התאגיד הבנקאי כלפי הלקוח[2]. עם זאת, הקצאת עסקת האשראי למאגר תיעשה הן על פי מאפיינים של הלווה והן על פי מאפייני העסקה. מכאן ניתן להבין, שתאגיד בנקאי שיבחר להגדיר "עסקת אשראי" כמכלול של חשיפות, יזהה מאגרים הומוגניים של עסקאות אשראי **מאותו סוג** (לצורך המחשה - סביר שמאפייני העסקה של משיכות יתר של לווה ללא פאסיבה שונים מאלו של משיכות יתר מובטחות בפיקדונות. באופן דומה, יש לצפות שהתאגיד הבנקאי יפריד בין עסקאות אשראי שכוללות רק הלוואות מסוג אחד לבין עסקאות אשראי שכוללות משיכות יתר, כרטיסי אשראי והלוואות). <u>דוגמא</u> אפשרית לשיטת קיבוץ עסקאות אשראי למאגרים מופיעה בסעיף 8.5 להלן.

הערה - במידה ותאגיד בנקאי יבחר להגדיר עסקת אשראי כמכלול של חשיפות הלווה, לא יהיו בו חשיפות קמעונאיות מסוג QRRE.

7.3. לא יותר שימוש במערכת דירוג קמעונאית, שמדרגת "לווה" תוך התעלמות מנתוני עסקה, ומערכת נפרדת לאמידת LGD לעסקאות שמרכיבות את החשיפה הכוללת של הלווה.

8. **נימוקים**

8.1. כמפורט בסעיף 4.5 לעיל, גישת הדירוגים הפנימיים לסיכוני אשראי על חשיפות קמעונאיות מתבססת על הנחות מסוימות. למיטב ידיעתנו, הנחות אלו מתקיימות בעיקרן גם בישראל. גם אם ניתן לומר שכל חשיפה קמעונאית של לווה "מטופלת בנפרד", ברור שתחומי הטיפול מוגבלים בשל הכללת החשיפה בקבוצת התייחסות מוגדרת[3]. בנוסף, בבנקים המתקדמים בישראל קיימת הסתמכות גבוהה על דירוג האשראי הקמעונאי לצורך ניהולו.

8.2. הדרישה להקצות חשיפות קמעונאיות למאגרים תוך התייחסות **גם למאפייני הלווה וגם למאפייני העסקה** נובעת מאופי הניהול של חשיפות קמעונאיות. מכיוון שאנו סבורים

---

[2] ככל הנראה, למעט משכנתאות, כפי שטענו נציגי תאגידים בנקאיים מסוימים.

[3] היעדר תיחום כאמור מטיל ספק באשר לעצם היות החשיפה "קמעונאית".

שההנחות הרלוונטיות מתקיימות גם בישראל (ראה סעיף קודם), אנו לא מוצאים לנכון לחרוג מדרישות הסף הקבועות בהוראה.

8.3. הגדרת עסקת האשראי נובעת מאופן הניהול של הבנק את חשיפותיו. תחת ההנחה שהבנק מנהל את מכלול החשיפות של לקוח קמעונאי כעסקת אשראי אחת כללית, כך גם יש להתייחס אל חשיפותיו לצורך מדידת הסיכון הגלום בהן.

8.4. במידה והוחלט להתייחס למכלול החשיפות כעסקת אשראי אחת, יש לקבץ את "עסקאות האשראי" הדומות, בעלות מאפייני סיכון דומים, למאגר. לא סביר לאגור עסקאות אשראי שונות במהותן יחד, לצורך אמידת רכיבי הסיכון.

8.5. מבדיקתנו עולה כי הטיפול בחשיפות קמעונאיות תחת גישת IRB מתבצע בכל המדינות המתקדמות בהתאם לדרישות הסף הקבועות בהוראה.
להלן דוגמא ל"יצירת" מאגרים במדינות בהן "מנהלים" לקוחות קמעונאיים (ולא מוצרים) - ראשית מדורגים הלווים לפי מודל דירוג. בשלב שני מבחינים בין "עסקאות אשראי". כל חשיפה מוקצית למאגר לפי שני סוגי המאפיינים.
לצורך המחשה, להלן סקיצה של הדוגמא. כל תא בטבלה הוא מאגר, שמכיל חשיפות בעלות מאפיין לווה רלוונטי (דירוג 1, 2 או 3) ומאפיין עסקה מתאים.

מאפייני עסקה / מאפייני לווה	הלוואות בלבד	הלוואות ומשיכות יתר	הלוואות מובטחות בפיקדונות	הלוואות לא מובטחות, וקיום פיקדונות לא משועבדים
דירוג 1	מאגר A	מאגר B	מאגר C	מאגר D
דירוג 2	מאגר E	מאגר F	מאגר G	מאגר H
דירוג 3	מאגר I	מאגר J	מאגר K	מאגר L

המשמעות הפרקטית[4] של הדרישה להקצאה על פי מאפייני לווה ועסקה, תחת שיטה זו, היא שאמידת רכיבי הסיכון LGD ו- EAD לכל מאגר מתבססת על נתונים אמפיריים של עסקאות דומות <u>של לווים בעלי מאפייני סיכון דומים</u> (ה- LGD וה- EAD נגזרים מהתא בטבלה, ולא מהטור כולו).

8.6. על פי הבנתנו, מערכות בעלות מאפיינים דומים לאלו של המערכות הקיימות בבנקים, עשויות לשמש בסיס למערכות הדירוג הנדרשות על פי באזל II. עם זאת, יש לזכור שמדובר רק במימד "מאפייני הלווה", ויש לשדרג את המערכות ולהגיע למצב בו הקצאת החשיפות למאגרים מתבצעת על פי שני המימדים: מאפייני לווים ומאפייני עסקה.

[4] מובן ששיטה זו מובילה לאומדנים דומים של PD לאלו שהיו מתקבלים ממערכת דירוג שמתעלמת ממאפייני העסקה.

Low Default Portfolios (LDPs)

1. **כללי**

1.1. סוגיית ה-low default portfolios (להלן: "LDPs") אינה מוזכרת בהוראת באזל II. אולם, קיימת התייחסות לסוגיה זו במסגרת המסמך הנלווה של הועדה - "Validation of low default portfolios in the Basel II Framework", Basel Committee Newsletter No. 6, September 2005.

1.2. המסמך של הועדה קובע כי למרות הקושי הקיים בכימות ותיקוף רכיבי הסיכון של תיקים המאופיינים ב-low default, אין לפסול באופן גורף את השימוש בגישת ה-IRB עבור תיקים אלה. במקום זאת, קיימים כלים ושיטות המאפשרים להתמודד עם אתגר זה.

1.3. עם זאת, יש להיזהר ולא להתייחס ל-LDPs כאל תיקים העומדים באופן אוטומטי בדרישות הסף ליישום גישת ה-IRB, וחשוב להבטיח שדרישות אלה מתקיימות תמיד.

2. **הגדרה של LDPs**

תיק הקרוב למצב של LDP הוא תיק שלגביו מערכות הנתונים הפנימיות של התאגיד הבנקאי כוללות באופן יחסי מעט אירועי הפסד, ועל כן קיים קושי בכימות ותיקוף רכיבי הסיכון. במצב זה, אמידת רכיבי הסיכון PD, LGD ו-EAD, באמצעות חישוב ישיר המבוסס על מאפייני הפסד היסטוריים, לא תהיה אמינה במידה מספקת. נוסף על כך, קיים חשש שבחינה בדיעבד של תוצאות המודל (backtesting) לא תוכל לספק ראיות חותכות לרמה גבוהה של דיוק של מערכת הדירוג.

3. **דוגמאות ל-LDPs:**

3.1. תיקים בהם מספר הכשלים מועט. תיקים אלו מאופיינים בדרך כלל בסיכון נמוך. לדוגמא: תיקים של חשיפות לריבונויות, לתאגידים בנקאיים, לחברות ביטוח ולתאגידים המדורגים בדירוג חיצוני גבוה.

3.2. תיקים הנחשבים לקטנים באופן יחסי מבחינה גלובלית, או ברמת התאגיד הבנקאי עצמו. לדוגמא: מימון פרויקטים (project finance) וסחר בינלאומי (shipping).

3.3. תיקים המאופיינים ב-LDPs כתוצאה מחדירתו של הבנק לשוק בתקופה האחרונה[5].

3.4. תיקים בהם לא התרחשו אירועי הפסד לאחרונה, אולם מניסיון היסטורי, או מניתוח של אנליסטים, ניכר שההסתברות להפסדים גבוהה יותר משיעור ההפסדים בפועל בתקופה בה נאספו הנתונים. לדוגמא: הלוואות במשכון דירת מגורים (retail mortgages) בחלק מהמדינות.

---

[5] במסגרת קבוצה זו, LDPs יכולים להיות תוצאת כניסתו של בנק לשוק בתקופה האחרונה (כמו במדינות רבות השייכות לאיחוד האירופאי הממוקמות במזרח אירופה ובמרכזה), חדירתו של בנק למוצר מסוים בתקופה האחרונה (בעיקר בתיקים קמעונאיים), או הרחבת מתן השירותים של בנק לקבוצת לקוחות מסוימת.

4. **יישום גישת ה-IRB עבור תיקים המסווגים כ-LDPs:**

4.1. במצב של מיעוט נתונים, יש להישען על מקורות מידע חלופיים, ולהיעזר בסדרה של כלים ושיטות לכימות ולתיקוף רכיבי הסיכון, כפי שיפורט בהמשך. רשימת הכלים והשיטות המופיעה במסמך זה מבוססת על זו המופיעה במסמך הנלווה של הועדה. עם זאת, ניתן להשתמש גם בשיטות אלטרנטיביות. **בכל מקרה, על התאגידים הבנקאיים לעמוד בכל דרישות הסף ליישום גישת ה-IRB, כמפורט בהוראת באזל II**.

4.2. על כל תאגיד בנקאי לבחור את הכלים והשיטות המתאימים ביותר עבורו במטרה לשפר את הערכת הסיכון. כמו כן, עליו להצדיק את השיטות בהן בחר, להבין את המגבלות הקיימות ולהחיל שמרנות בתוצאות המתקבלות בעת הצורך.

4.3. בעוד שאומדני IRB מבוססים על ניסיון היסטורי, כלומר על נתונים הלקוחים מהעבר, הייעוד שלהם הוא לחזות הפסדים עתידיים (forward-looking). לכן, העדר נתוני הפסד היסטוריים בנסיבות מסוימות, אינו מונע בהכרח פיתוח אומדני PD, LGD ו-EAD. לדוגמא, כאשר קיים מחסור בנתוני הפסד מהתקופה האחרונה, אולם מנתונים היסטוריים, ומניתוחים של אנליסטים, עולה שהנתונים הקיימים אינם מייצגים את שיעורי ההפסדים בטווח הארוך[6], יש לבסס את אומדני רכיבי הסיכון גם על מידע נוסף בנוגע למניעי הכשל וההפסד, ולא רק על נתוני ההפסד מהתקופה האחרונה.

5. **כלים להגדלת מאגר הנתונים (data-enhancing tools) לכימות ולתיקוף**

בעוד שמחסור יחסי בנתוני הפסד מקשה על השימוש בשיטות של כימות לקביעת רכיבי הסיכון, קיימים מספר כלים שעשויים לשמש להגדלת מאגר הנתונים לכימות ולתיקוף:

5.1. כאשר נתוני ההפסד מוגבלים, תאגיד בנקאי יכול להגדיל את מאגר הנתונים הפנימי שברשותו באמצעות שיתוף נתונים (pooling of data) עם תאגידים בנקאיים אחרים, או עם משתתפי שוק אחרים, שימוש במקורות מידע חיצוניים ושימוש במדדי שוק לאמידת הסיכון. עם זאת, על התאגיד הבנקאי להוכיח שמקורות המידע הללו אכן רלוונטיים לנסיבותיו הספציפיות. שיטות אלה עשויות להיות יעילות במיוחד במצב של תיקים קטנים או במצב של כניסת תאגיד בנקאי חדש לשוק[7].

5.2. כאשר תיק מפולח לתיקי משנה (sub-portfolios) עבור צרכיו הפנימיים של התאגיד הבנקאי (כגון תמחור), ניתן לאחד בין תיקי משנה בעלי מאפייני סיכון דומים לצורך כימות ותיקוף רכיבי הסיכון - ייתכן שהתיק בכללותו מכיל נתוני כשל היסטוריים מספקים, אולם פילוח צר של התיק לצרכיו הפנימיים של התאגיד הבנקאי מוביל למספר LDPs.

5.3. במקרים מסוימים ניתן לאחד מספר קטגוריות דירוג ולאמוד או לתקף את רכיבי הסיכון. שיטה זו עשויה לסייע במיוחד לתאגיד בנקאי המחשב PD באמצעות מיפוי נתונים

---

[6] ראו סעיף 3.4.

[7] ראו סעיפים 3.2, 3.3.

חיצוניים. למשל, ניתן לאחד את דירוגי האשראי AAA, AA, A, וזאת בעקביות עם סעיפים 404-405 בהוראת באזל.

5.4. ניתן להשתמש בגבול העליון (upper bound) של אומד ה-PD כנתון קלט בנוסחת ריתוק ההון, עבור אותם תיקים בהם נראה כי אומד ה-PD אינו מהימן ואינו מצדיק הכללה ישירה בחישוב הלימות ההון.

5.5. תאגידים בנקאיים יכולים לאמוד את רכיב הסיכון PD על בסיס אופק ארוך משנה. כאשר כשלים של לווים מתפרשים על פני מספר שנים, ניתן לחשב הסתברות לכשל בתקופת זמן עתידית של מספר שנים (multi-year cumulative PD) ולאחר מכן, להביא את התוצאה למונחים שנתיים. כאשר מתרחשים בין השנים מעברים בין דירוגים הכוללים מידע נוסף, ניתן לנתח מעברים אלו במטרה לאמוד PDs. שיטה זו עשויה להיות יעילה בעיקר עבור החלק הגבוה של סולם הדירוגים.

5.6. אם שיעורי כשל נמוכים בתיק מסוים הם תוצאה של תמיכת אשראי (credit support), (כגון ערבויות, או נגזרי אשראי, הניתנים על ידי: תאגידים בנקאיים, חברות השקעה, מוסדות חיסכון (thrifts), קרנות פנסיה (pension funds) וחברות ביטוח), ניתן להשתמש בדירוג הנמוך ביותר שאינו כשל כקירוב למצב של כשל. כאשר מיישמים גישה זו, עדיין הכרחי שכיול דירוגים אלה ל-PD יהיה עקבי עם הגדרת הכשל המופיעה בבאזל II.

6. כלים המשמשים כבסיס השוואה (benchmarking tools) לתיקוף

כאשר מחסור בנתונים היסטוריים פנימיים מקשה על ביצוע בחינה בדיעבד (backtest) של אומדנים בהשוואה לשיעור הכשלים בפועל, יש לעשות שימוש רב יותר במגוון כלים המשמשים כבסיס השוואה (benchmarking tools) לצורך תיקוף:

6.1. ניתן להשוות את הדירוגים הפנימיים ואת מטריצות המעבר של התאגיד הבנקאי לאלו של צד שלישי (כגון חברות דירוג חיצוניות או מאגרי נתונים משותפים (data pools)), או לאלו המתקבלים באמצעות מודלים פנימיים אחרים.

6.2. דירוגים פנימיים עשויים להיבחן כנגד (benchmarked against) הערכת מומחה פנימית או חיצונית. לדוגמא, כאשר עבור תיק מסוים לא התרחשו הפסדים בתקופה האחרונה, אולם שימוש בניסיון היסטורי מוביל לסיכון של הפסד (risk of loss) גדול מאפס[8].

6.3. ניתן להשוות דירוגים פנימיים למשתנים מקורבים, המבוססים על נתוני שוק, לצורך אמידת איכות האשראי. דוגמאות: מחירי מניות (equity prices), מרווחי אג"ח ופרמיות של נגזרי אשראי.

6.4. ניתן להיתמך בניתוח מאפייני הדירוג של חשיפות מדורגות דומות.

---

[8] ראו סעיף 3.4.

באזל II, הנדבך הראשון - סוגיות משפטיות

1. מסמך זה מהווה המשך למסמך IRBTeam063 שהופץ למערכת הבנקאית בתאריך 27 באפריל 2008 (להלן - "**המסמך הקודם**"). בנוגע למסמך הקודם התקיים בתאריך 27 במאי 2008 דיון, אליו הוזמנו נציגי התאגידים הבנקאיים, ובכללם יועציהם המשפטיים.

2. כפי שכבר נמסר בעבר (ראה סעיף 4.1 למסמך הקודם), הסוגיות הבאות מטופלות בנפרד על ידי הפיקוח על הבנקים:

2.1. מאגרי נתונים משותפים ושיתוף במידע בתוך ומחוץ לקבוצה הבנקאית.

2.2. מגבלת החומות הסיניות (איסור שימוש במידע פנים לגבי ני"ע) בין ניהול תיק הנוסטרו לניהול תיק האשראי בבנק.

3. להלן עמדתנו בסוגיות שעלו לדיון המשותף ב- 27 במאי 2008 (ראו סעיף 4.2 למסמך הקודם):

3.1. **סעיף 83 - החלק העוסק בתנאים המאפשרים שימוש במקדם המרה לאשראי בשיעור 0% למסגרות לא מנוצלות** - ראו עמדתנו בגוף הסעיף במסגרת הטיוטה השלישית של הגישה הסטנדרטית המצורפת למסמך ש-347, שהופצה ביום 23 ביולי 2008 (להלן - **הטיוטה שלישית**), בסעיף 7 למסמך ש-347 עצמו, וכן במסמך שאלות ותשובות (ש-351), שהופץ ביום 28 ביולי 2008 (להלן - **מסמך שאלות ותשובות**).

3.2. **סעיף 188 - קיזוז מאזני** - ראו הבהרות לגבי האפשרות לקזז הלוואות ופיקדונות במסגרת סעיף 188 במסמך השאלות והתשובות.

3.3. **סעיפים 140 ו- 189 - אבחנה בין ערבות מותנית וערבות שאינה מותנית**

סעיפים אלה דורשים כי ערבות תהיה בלתי מותנית, כתנאי לכשירותה. עמדתנו היא שכל תנאי הפוגע בוודאות של תשלום החוב על ידי הערב במקומו של החייב, הוא תנאי הפוסל את הערבות מלהיות כשירה לצרכי הפחתה בדרישת ההון. נבהיר כי תנאים טכניים, כגון דרישה להגשת בקשת חילוט הערבות בכתב, לא ייחשבו כתנאים הפוסלים את הערבות.

3.4. **סעיפים 363- 373(i) - בחינת שאלת הבעלות והשליטה של הבנק בתיקי "חייבים שנרכשו"**

מבחני השליטה והבעלות לעניין זה יבחנו בהתאם לכללי החשבונאות המקובלים המתייחסים לעסקאות מסוג זה. לפיכך, המונח "חייבים שנרכשו", בהקשר של דרישת ההון הפיקוחי, יתייחס לחובות שנרכשו מצד נגדי בהתאם לקריטריונים החשבונאיים המפורטים בהוראות הדיווח לציבור (transferred כהגדרתו ב- FAS 140). משלא נתקיימו תנאים אלה, יש לראות את הצד הנגדי כלווה.

3.5. **סעיפים 287- 288 - חובות לא מובטחים או המובטחים בביטחונות שאינם כשירים - אבחנה בין חוב "בכיר" לחוב "נדחה"**

סעיף 288 קובע כי "הלוואה נדחית הינה כזו שהלוואה אחרת קודמת לה באופן ברור ומפורש". להבנתנו מדובר במבחן משפטי של סדר קדימויות. המשמעות הפרקטית היא שחוב הוא בכיר (ולכן מוקצה לו LGD בשיעור 45%), אלא אם חוב אחר קודם לו. על הבנק לקבוע, לגבי כל הלוואה, האם היא נדחית בהתאם למידת הקדימות שלה מבחינה משפטית, ובמידה והתשובה חיובית לייחס לה LGD בשיעור 75%.

3.6. **<u>סעיף 522 - בחינת מעמדה של זכות שיעבוד ראשונה משותפת</u>**

סעיף 522 נוקט בלשון "זכות שיעבוד ראשונה". נשאלנו מה מעמדה של זכות שיעבוד ראשונה משותפת. במקרה של שיעבוד פרי-פסו, ובהנחה כי השעבוד הוא בדרגה ראשונה, הרי שכל אחד מהבנקים השותפים בשעבוד פרי פסו נהנה בנפרד מ"זכות שיעבוד ראשונה" על חלקו בנכס המשועבד.

4. התשובות שהוצעו בזמנו בסעיף 5 למסמך הקודם (בנושאים של תחום שיפוט רלוונטי, הגדרת משמורת ואי התאמת תקופות לפירעון), פורסמו במסמך השאלות והתשובות. הנוסח המחייב הוא זה המופיע במסמך השאלות והתשובות.